

8. Marchais, Georges: Demokratikus kiadvás, Kossuth Könyvkiadó, 1974.

9. Ministère de l'éducation Secrétariat d'état aux universités. Service des études informatiques et statistiques Tableaux des enseignements et de la formation. Édition 1977. Service central des statistiques et sondages.

10. Pedagógiai Lexikon, I. köt. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. 499. old.

11. Turcsenko, Vlagyimir: A tudományos-technikai forradalom és az oktatás forradalma. Kossuth Könyvkiadó, 1975.

PEDAGÓGIAI LÁTÓKÖR

Szerkesztette:

Balázs Mihály és Karlovitz János

Az elmúlt években jelentősen megnőtt a pedagógiai publikációk száma, mint ezt a szakbibliográfiák adatai tanúsítják. A *Belföldi pedagógiai információk* c. kiadványt lapozgatva kiderül, hogy egy évtized alatt megkétszereződött a magyar nyelvű pedagógiai publikációs anyag, ma már évente 5-6 ezer cikk, tanulmány, kötet jelenik meg. Ezzel az egyre növekvő pedagógiai szakirodalmi anyaggal kapcsolatban egyre erősebben jelentkezett a tájékozódni kívánó pedagógusok, pedagógusjelöltek részéről az igény, hogy orientáló pedagógiai tájékoztató kiadvány jelenjen meg, hogy időnként átfogó tájékoztatást kapjanak a pedagógiai szakirodalomról. A különböző pedagógiai folyóiratokban és napi-, hetilapokban megjelenő ismertetések bírálatok a megjelenő kötetekről, önálló művekről csak részben elégitették ki a fenti igényt, éppúgy, mint a már eddig is megjelenő referáló, tallózó kiadványok. Valóban igaz, hogy a szolnokiak értékes kezdeményezése, a vezetők pedagógiai tevékenységét segítő *Rövid úton* c. kiadvány elég gyér olvasóközönséggel számolhatott, mely vállalt feladatának megfelelően egy meghatározott problémakört gondozott és gondoz. A népszerű általános tallózó havi folyóiratunk a *Látóbatár* a teljes magyar kulturális életet figyeli, próbálja áttekinteni, s ebből a feladatából következően csak részben tud eligazítani a szűkebb területen, a pedagógiában, az egyes tematikus számai ellenére. Sajátos új színfolt pedagógiai kiadványaink között a *Köznevelésünk évkönyve* című rendszeresen megjelenő mű, melyet a Magyar Pedagógiai Társaság kezdeményezésére a Tankönyvkiadó gondoz. Fő törekvése átfogó képet adni a hazai közoktatásügy éves fejlődéséről, az oktatásügyi szervek és mozgalmak működéséről és statisztikai anyagok közvetítésével az elért eredményekről. Ezek mellett a kétségtelenül értékes kezdeményezések mellett mint hiányt pótló kiadványt lehet üdvözölni a Tankönyvkiadó által megjelentetett *Pedagógiai látókört*.

Szerencsésen találkozott össze születésében a gyakorló pedagógusok tájékozódási igénye és a Tankönyvkiadó népszerű könyvsorozatának, a *pedagógia időszéri kérdéseinek* megújítására irányuló törekvés. Az új kiadványt szakszerkesztők és társadalmi szerkesztő bizottság gondozzák, akiknek céljait, törekvéseit tömören megfogalmazza az Előszó. Egészében egyet lehet érteni a kifejtettekkel, a lényeges kérdésekben nem lehet vita közöttünk és a szerkesztők között. Inkább csak első olvasáskor felmerülő gondolatként említhetjük a következőket. Nem tudjuk, hogy milyen tapasztalati alapon sorolják a szerkesztők a pedagógusok minden rétegéhez szóló általános pedagógiai folyóiratnak a *Gyermekünket*, a *Hazafiság-Honvédelmet* vagy akár a *Gyermek- és Ifjúságvédelmet*, vagy vitatják a *Módszertani Közlemények* hovatartozását a kétségtelenül egyértelmű dicsőréttel együtt. Persze mi itt nemcsak a szerkesztők törekvései felől, a jelzett lapok tartalmát végig gondolva vetjük fel a kérdést, hanem a terjesztés, az olvasottság oldaláról, vajon tényleg olvassák-e a fenti folyóiratokat a pedagógusok minden iskolatípusban, mint a *Köznevelést*.

A Pedagógiai látókört 1977-78 c. kötet több mint 100 pedagógiai és nem pedagógiai folyóiratot, lapot tekintett át és adott belőle információs anyagot, hol másodközlés, hol részletek kiemelése révén, valamint témabibliográfiák közlésével. Négy nagy témakör feldolgozását adja a kötet, melyek közül nemcsak ma, de holnap is aktuális marad az *Iskola a változó világban* című problémakör.

Egész közoktatásunk fejlesztését hosszú időre megszabta a párt 1972-es oktatáspolitikai határozata, amelynek megvalósítására tett eddigi lépéseinket elemzi Gosztynyi János írása, mely címével már irányt mutat a fejlesztő munkában, az igények és a realitások állandó összehangolását mint alapvető tendenciát fejt ki, körülhatárolva az iskola lehetőségeit e munkában. A kampányként felfogott korszerűsítési szemlélet ellen szóló másik cikk a folyamatos korszerűsítés szükséges voltát indokolja meg. A mai és holnapi fejlesztés nem lehet megfelelően hatékony, ha nem épül rá hazai nevelésünk nagy hagyományaira, a ma és a tegnap valóságára. A hazai kollégiumi és általánosabban a közösségi nevelési fejlesztéséhez adhat értékes ösztönzést Pataki Ferenc A valóság pedagógiájáról írt szép tanulmánya. Iskoláink egyik akutnak látszó problémáját, a fegyelemre nevelést dolgozza fel Kerékgyártó Imre, s kimutatja, hogy iskoláinkban a nevelés eszköze és eredménye a fegyelem, hogy a társadalomban élő felnőtt egész életmódját, magatartását megalkotjuk – jól, rosszul – az iskolában. De ehhez az szükséges, hogy e méltatlanul száműzött fogalom visszakapja a rangját az iskolában, a nevelésben. Az új, az 1978-as tanterv bevezetésének alapvető tényezőiről, a tankönyvekről szóló érdekes és elgondolkodtató írások

értékei a kötetnek. Gábor István mind a szü-
lőkkel, mind a pedagógusokkal el akarja fo-
gadtatni e könyvek „újságát”, a munkáltató
jellegét, a derűt és egyáltalán azt a szemlélet-
módot, mely bizalmat és támogatást kér szülő-
től-pedagógustól egyaránt. A maximális erő-
bedobással kipróbálni és úgy bírálni szemléle-
tet. A tankönyvírás nehézségeit taglalja Németh
G. Béla tanulmányában, kifejtve miért igaz a
cím: A tankönyvírás nyomorúsága. Így: a nem
létező nagy szintézis nélkül kell kisebbet al-
kotnia, a történeti kutatások megoldatlan prob-
lémai és a sor végén a honorálási visszasságok
miatt. Valóban indokoltnak látszik Horváth
Márton és Kozma Tamás alapvető tanulmányá-
nak a közlése a kicsit előbbi időszakból, hiszen
nem egy évre szóló érvénnyel fogalmaznak meg
a neveléstudományi kutatások és az iskolarend-
szer korszerűsítésének viszonyát, problémáit, fel-
adatait. A gazdag tanulmány egyetlen lényeges
gondolatát emelnék ki mutatóban: a folyama-
tos korszerűsítés stratégiájának ajánlását és ki-
dolgozására való törekvést, a bonyolult közne-
velési rendszer átalakítását az újítások fokozatos
elterjesztésével, a kísérletezés, a kísérletező pe-
dagógusok gárdájának munkájával.

A *pedagógus* c. témakörben részleteket ol-
vashatunk a Magyar Pedagógiai Társaság ün-
nepi ülésén elhangzott referátumokból és a
társaság ajánlásait e téma országos kutatására
– Zibolen Endre és Simon Gyula írásai alap-
ján. A korszerű iskola megteremtéséhez elen-
gedhetetlen a korszerű pedagógus, a hivatását
szerető és magasan képzett személyiség hang-
súlyozza Zibolen Endre, míg a társaság 10
éves tevékenységének áttekintésével arra vála-
szol Simon Gyula: mit adott a magyar peda-
gógiai elméletnek és a gyakorlatnak az a
2000 fővel dolgozó társaság, mely óvónőtől
az egyetemi tanárig mindenkinek lehetőséget
ad az együttgondolkodás révén végzendő peda-
gógiai fejlesztőmunkára. További 6 tanulmány
szól rólunk, érdekesen, gazdag és problémaér-
zékeny kifejtéssel. A falun élő pedagógus ér-
telmiség helyzetét, problémáit tárja fel Tuza
Tibor, míg a levelező tagozatú tanárképzés
gondjait taglalja Szunyogh Balázs. Talán ennél
az anyagnál elkelt volna a tömörítés, a húzás,
minden színesége, érdekessége ellenére. A
„merítés” gondjaitól, a tartalmi célok és ará-
nyok helyes megteremtésén át egészen a tovább-
képzésig végiggondolja a bölcsészeti karok to-
vábbfejlesztését Benkő Loránd és Unger Má-
tyás tanulmánya, mely tömör és gazdag anyag,
egyik értéke a kötetnek. Mintárra, hogyan
lehetne, illetve kellene a tartalom és terjede-
lem reális arányát megteremteni.

A pedagógusok önképzésének, továbbképzé-
sének gondjait veszi sorra Kelemen Elemér, ke-
resve a megoldás szükséges és lehetséges út-
jait. Egyik égető és máig megoldatlan gondunk,
a képesítés nélküli nevelők helyzetét feltáró
vizsgálat, Háber Judit, mely eléggé joggal sze-

repel a válogatásban. Az iskolai munkát egyre
nehezebb adminisztráció problémakörével foglal-
kozik Forray R. Katalin írása, mely a helyzet
feltárása mellett megoldási módokon is gon-
dolkodik: az illetékes szakapparátus megteremté-
sén. A tanulmányok közlése mellett fontos
anyagot tartalmaznak azok a részletek, melyek
a pedagógus fogalom, kategória tartalmával, a
pedagógusok munkaköri feladataival, a pályá-
zatokkal, a pályakezdéssel és az új tantervre
való felkészüléssel foglalkoznak.

Nagyon gazdag a kötetben a *Viták 1977–78.*
című fejezet. A TANf-TANI címen az Élet és
Irodalomban lefolytatott vita sokszínű anyagá-
ból kiemelünk Kornidesz Mihály gondolatait,
aki a társadalom törődését látja a sok és érté-
kes vitaanyagban, hozzászólásban. A nevelés,
az iskola az egész társadalom ügye, ez érző-
dik ebből a vitából is. Az iskola és a társa-
dalom egymás iránti nagyobb nyitottsága szin-
tén alapvető, hangsúlyozza. A személyiségek-
kel dolgozó és személyiségeket „termelő” iskola
felé kell haladnunk, azzal az alapvető szemlé-
lettel, hogy az iskola nem egyedül nevel, hogy
nem taníthat meg mindent; amit a tudomány
ad a társadalomnak, abból kell jól szelektál-
nunk. A változatlan törzsanyagot és változó,
fejlődő tudásanyagot szintézisbe hozva. A pe-
dagógusképzés és a pedagógus munka színvo-
nalanak állandó emeléseivel és a társadalom
állandó segítségével, folytonos törődésével
a közoktatás, az iskola iránt. A másik jelentős
vita a *makarenkói* pedagógiai örökségről folyt.
A gazdag válogatás Loránd Ferenc bevezető
cikke mellett adja Szarka József, Székely Ti-
bor és Főrizs József hozzászólását. A vita
egyik leglényegesebb gondolatát emelnék ki,
azt, hogy a szocialista pedagógia fejlődésébe
kell ezután is beépítenünk a makarenkói örök-
séget, a megtartva-meghaladva elvet érvénye-
sítve. A Kritika c. folyóirat gazdag anyagára
csak utalunk, az ifjúság és marxizmus címmel
folytatott, melyek a világnézet és világnézeti
nevelés témájáról szölk, s az eredeti forrá-
sok tanulmányozását éppúgy kiemelték, mint a
türelemes meggyőzés szerepét e területen.

A Többféléről – színesen c. témakör céljai
szerint a különböző témájú szép, érdekes írások-
ból kíván válogatás lenni. Így Ady helyét az
ifjú szívekben vizsgálja tapasztalatai alapján
Csulák Mihály, valóban színes írásában. Más
műfaj, más probléma kerül elemzésre a szak-
munkástanulók világnézeti-erkölcsi fejlettségét
vizsgáló tanulmányban – Fazekas Lászlótól.
Mert elhanyagolt terület pedagógiai szakirodal-
munkban a szakmunkásnevelés, ezért is lehet
üdvözölni a közzétételét. Siklós László: Gyerekek
veszélyhelyzetben című tanulmányának olvasá-
sát kissé ellentétes érzelmek között végeztem.
Ugyanis a probléma valós, egyre nagyobb mér-
tékben jelentkező, ezért a fokozott érdeklődés
az olvasónál, de bizonyos ellenérzés is van az
ilyen teljes közzététellel szemben. Ugyanis így

a lakótelepeken lakó és nevelődő gyermekek sorsa túlzottan is sanyarúnak tetszik, túlságosan lehangoló a kép, amit fest, inkább a tehetlenség érzést erősíti, mint a tenni akarás, a „a képségek vagyunk tenni ez ellen” szemléletet. A könyvtárral, a család és erkölcs viszonyával, a fiatal kori bűnözéssel foglalkozó részletek fontosak, érdekesek.

Mind a 4 témakörhöz válogatott cikkbibliográfiát ad a kötet. Ezek érdemének méltatása helyett egy-két észrevételt hadd tegyünk. Ha az a cél ezek közzétételével, hogy a kötet olvasói további bűvárkodásra serkentse, ez üdvös. De a gyakorlati megvalósítás már nem egykönnyen lehetséges. Ugyanis elég sok napilapban megjelent cikket ajánl, melyek elolvasása még a megjelenés évében sem sok településen lehetséges hát még 1 év múlva, hiszen a nagy könyvtárak is egy év után selejtezik a napilapokat. A megyei lapok elolvasása más tájakon meg csak ábránd.

Még két, általánosabb megjegyzés: egyik a sorozat példányszámára vonatkozik. Az 1. kötet 4000 példányban jelent meg, ez öröndetes, de a 152 ezer hazai pedagógust számolva nem tűnik elegendőnek. Bár lenne kapós, és járna kézről kézre a pedagógusaink körében. A másik a frissességgel kapcsolatos: az évente egyszeri megjelenés, a fent vázolt, túl gazdag szakirodalomból válogatás nehézségeit figyelembe véve, nem látszik elegendőnek. Tudom, könnyű ezt javasolni: évi több kötet lenne szükséges. A *Pedagógiai látókör* – a pedagógiai időszéri kérdései című sorozatként – a pedagógusok minden rétegéhez szól, a saját tudományunkkal és gyakorlati nevelő munkánk fejlesztésével foglalkozó kiadványként ajánlható pedagógusoknak és pedagógusjelölteknek egyaránt.

Tankönyvkiadó, Budapest, 1979. 301. l.

Dr. Szeléndi Gábor

Tyekucsov A. V. – Panov B. T.:

**GRAMATYIKO-ORFOGRAFIČESZKIJ
SZLOVAR RUSSZKOVO JAZÜKA**
Izd. „Proszvescsenyije”, Moszkva, 1976.

A nyelv rendszerként való elsajátítása feltételezi a szónak mint a mondat építőkövének sokoldalú tanulmányozását. Enélkül a nyelv lexikai gazdagsága nem használható tudatosan az érintkezés folyamatában. Ezért a szó mint a beszéd minimális egysége a felsőoktatásban (s bizonyos mértékben az iskolákban is) több különböző oldalról képezi tanulmányozás tárgyát. A hallgatók (tanulók) elsajátítják a szó lexikai jelentését, fonetikai, alak- és strukturális jegeit, valamint a mondatban játszott szerepének a sajátosságait.

E sokrétű munka megvalósítása érdekében különböző – helyesírási, kiejtési, értelmező,

morféma stb. – szótárak felhasználását írjuk elő. Gyakorlatilag azonban fölöttébb nehéz minden egyes hallgatót valamennyi fajta szótárral ellátni, ezért aztán mindegyikük rendszerint csak egyfajta, legtöbbször az értelmező szótárra korlátozódik, amelyben aztán választ szeretne kapni az adott szó használatával kapcsolatban felmerülő valamennyi kérdésére.

Az orosz lexikográfiában mindez ideig nem állt rendelkezésünkre olyan univerzális szótár, mely a szó minden aspektusának jellemzését tartalmazta volna. Az első ilyen jellegű munkát, A. V. Tyekocsov és B. G. Panov tollából nemrég kaptuk kézhez.

A szótár maga nem nagy terjedelmű, a benne levő 7000 szó viszont tartalmazza a tudományos irodalomban és a mindennapi beszédben leginkább használatos szókincset. A válogatásnál a szerzők több tényezőre is figyelemmel voltak, ilyenek: a leírás és a használat nehézségi foka, a forma- és szóképzés sajátosságai, a szó alaktani struktúrája stb.

Milyen ismereteket nyerhet egy-egy szóról az, aki e szótárt használja?

A szócikk a szónak mindenekelőtt a mai nyelvben elfogadott hangsúlyát mutatja. Megleljük itt a megengedett variánsokat, csakúgy, mint a kiejtési normától való helytelen eltéréseket, valamint az egyes hangcsoportok ejtését, a hangtani változásokat stb. A legproblematisabb szavaknál utalás történik szófaji hovatartozásukra is, a főneveknél megtaláljuk a nemet és némely esetalakokat, a melléneveknél a rövid alakokat, az igék ige- és alakjait stb. Külön figyelemmel vannak a szerzők a ragozhatatlan főnevekre, valamint a singularia és pluralia tantumokra.

A szó alaktani tagolása, nem ritkán rövid történeti magyarázat kíséretében, a modern szóképzési összefüggések figyelembevételével történik. Valamennyi szóbokorban csak azokat a speciális orfogrammával rendelkező szavakat vizsgálják, amelyek elsajátításával kapcsolatban valamilyen szempontból nehézségek tapasztalhatók.

A lábjegyzetekben magyarázatot nyernek egyes szavak, főként az idegen eredetűek és a kevésbé használatosak, vagy amelyeket a tanulók hajlamosak helytelenül értelmezni. A szó alap-, valamint egy-két átvitt jelentése kerül magyarázatra. Az értelmezést egy-egy rövid példa, gyakran használatos kifejezés is illusztrálja. A szótár bizvást használható a szavak leírása, a szótárt bizvást használható a szavak leírása, kiejtése és összetétele meghatározása tekintetében, ugyanakkor elősegítheti a kiejtési, lexikai, nyelvtani és helyesírási begyakorlást is. A magunk részéről hozzátehetjük: Tyekocsov és Panov szótára segítséget nyújthat mindazok számára, akik az orosz mint idegen nyelvet tanulják és oktatják.